

Utopia: utopie of werkelijkheid?

Frank van Beloois - www.foto.vanbeloois.nl

*Was het de keus van de vrouw om zo terecht te komen?
Heeft ze nog een keus om het roer om te gooien?
Welke keuzes biedt de samenleving haar?
Is het wel oprecht hoe ze er bij zit, of is het effectbejag?
Zou zij hier in een ideale samenleving ook voor kiezen?
Was zij in een ideale samenleving ook daar beland?*

Thomas Moore schreef al in het jaar 1515 over een ideale samenleving, genaamd *Utopia*. De vraag die constant bij mij opkwam tijdens het lezen van dat boek was: waarom zal/kan een dergelijke samenleving nooit realiteit zijn? De kern van de vraag waarom Utopia nooit werkelijkheid zal worden, zit hem in de voorwaarden van een ideale samenleving die Moore in zijn boek beschrijft. Moore ging ervan uit dat in Utopia geen privé bezit bestaat en menselijke beperkingen niet aanwezig zijn.

Met elkaar kunnen we theoretisch een hele mooie, ideale samenleving bedenken. Maar het ondoorgrondelijke menselijke gedrag met zijn beperkingen zijn niet uit te vlakken. Bij geen privé bezittingen zullen mensen toch proberen voorraden te creëren of beter voor zichzelf zorgen dan voor anderen. Het oerinstinct om goed voor jezelf te zorgen (ook als het ten koste gaat van anderen) is bij veel mensen aanwezig. Het eigen belang van mensen en het gedrag om dat veilig te stellen is niet uit te vlakken. Met andere woorden, het eigen belang preferereert nu eenmaal bij een aantal mensen boven het gemeenschapsbelang.

Een duidelijk voorbeeld hierbij vind ik de haat-liefde verhouding die mensen hebben met geld (lees ook bezit). Geld en daaraan gerelateerde macht en status. Dit eigen belang kan ook jaloezie en agressie¹ uitlokken en dat zijn menselijke eigenschappen die in negatieve zin veel schade kunnen berokkenen. Daar kent de geschiedenis, maar ook heden in landen zoals Syrië, vele verschrikkelijke voorbeelden van.

Toch heb ook ik geprobeerd een stukje Utopia in de werkelijkheid te brengen, door het opbouwen van een organisatie volgens deze principes. Een organisatie opbouwen zonder regels, volgens de zogenaamde Semco-methode². In diverse blogs van een paar jaar geleden heb ik mijn ervaringen met u gedeeld. Er groeide een prachtige, gezonde organisatie met een zeer gemotiveerd team van medewerkers. Basis vormde een aantal kernwaarden die we als collega's met elkaar hadden vastgesteld: lef, vertrouwen, gunnen en eigen verantwoordelijkheid. In de realiteit is gebleken dat leiderschap hierbij bepalend is. Als je de Semco-methode in alle cellen van je lijf voelt, en je eigen normen en waarden in lijn hiervan liggen, lijkt het logisch en vanzelfsprekend zo'n organisatie te laten groeien. Bij verandering van de leider, is het de vraag of de organisatie op deze zelfde waarden kan doorbloeien. Realiteit is dat een nieuwe leider hier toch anders in staat en hiermee de bloeiende organisatie op een andere wijze (door)ontwikkelt. Als leider heb je formeel de macht, en macht kan

gekke dingen doen met mensen³⁾. De sfeer van vertrouwen en veiligheid kan hiermee in korte tijd verdwijnen. Dat maakt dat de groei en bloei van "Utopia" erg kwetsbaar is en afhankelijk kan zijn van een enkele persoon en zijn gedrag.

"Integrity is doing the right thing when no one is watching"

Het boek van Moore lezende en mij afvragende waarom Utopia binnen een samenleving nooit realiteit zal worden, brengt mij terug op de waarden die we destijds binnen de organisatie met elkaar hadden benoemd. Deze waarden moeten door alle mensen worden (uit)gedragen en dat maakt dat we met elkaar aan een ideaal kunnen bouwen. Betekent ook je kwetsbaar opstellen (lef) en elkaar aanspreken op gedrag, open, eerlijk en transparant in een veilige omgeving. Diegene met de leidersrol heeft een belangrijke voorbeeldfunctie en om dit goed te kunnen doen en (uit)dragen moeten de Utopische basiswaarden heel dicht bij die persoon liggen.

Een organisatie opbouwen op deze principes is een hele mooie uitdaging, maar selecteert wel bepaalde mensen uit die ook deze waarden onderschrijven. Doen ze dat niet, dan wordt afscheid genomen. Zo kunnen we binnen een organisatie het ideaal in stand houden. In een samenleving is deze *escape* er niet. Dat maakt het zo ontzettend complex. Een eigen (beperkt) Utopia bouwen kan zeker realiteit zijn, maar een samenleving als Utopia blijft een utopie en zal m.i. nooit werkelijkheid worden!

Yvonne van Kemenade, <http://yvonnevankemenade.blogspot.nl>
maart 2014

Noten

¹⁾ Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat testosteron agressief gedrag veroorzaakt bij mannen met macht en status.

²⁾ De Semco-methode: genoemd naar Ricardo Semler die een aftakelend familiebedrijf in Brazilië veranderde in de bloeiende onderneming Semco. Dat kreeg hij voor elkaar door toepassing van een onorthodoxe managementstijl.

³⁾ Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat het streven naar status, macht en succes samengaat met fraude en bedrog. Een bekend adagium (bedacht door de Engelse historicus Lord John Acton (1834-1902) is: Macht maakt corrupt en absolute macht maakt absoluut corrupt (Power tends to corrupt, and absolute power corrupts absolutely).